

กระทิงไฟ ...

ฟื้นฟูปลาไทย น้อมสืบสาน พระราชเสาวนีย์ พระพันปีหลวง

ปีพุทธศักราช ๒๕๓๓ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรวัดไชยวัฒนาราม และโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทรงสนพระราชหฤทัยพระนิพนธ์บทเห่เรือชมปลาของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ ในระหว่างที่ทรงเยี่ยมราษฎรและทรงปล่อยปลาในแหล่งน้ำต่าง ๆ ทรงสดับรายงานจากกรมประมงเกี่ยวกับโครงการพัฒนาอาชีพของกรมประมงหลายโครงการ ซึ่งใช้พันธุ์ปลาต่างประเทศเป็นหลัก เช่น ปลาจีนจากประเทศจีน ปลายี่สกเทศ ปลาหมอเทศ ปลากระโทงเทศ ปลานวลจันทร์เทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปลาจากประเทศอินเดีย ทรงสงสัยและมีพระราชปรารภเป็นคำถามว่า **“ปลาไทยหายไหนหมด”** จึงมีพระราชดำริ ให้กรมประมงฟื้นฟูปลาไทยกลับมา มีจำนวนมากขึ้น และอนุรักษ์ปลาหายากไว้ กรมประมงรับสนองพระราชดำริถือเป็นโครงการหลัก และยึดถือว่าถ้าปล่อยลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ ต้องเป็นปลาไทยเท่านั้น ถ้าเป็นปลาต่างประเทศต้องมีการเจริญเติบโตเร็ว เลี้ยงง่าย ออกลูกหลานได้เอง ซึ่งเหมาะสมสำหรับคนยากจนในการนำมารับประทานและขาย ให้ปล่อยในแหล่งน้ำ เช่น บึง บ่อน้ำที่สร้างขึ้นมา

กรมประมงได้สนองพระราชดำริจัดทำโครงการฟื้นฟูทรัพยากรพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำจืดของไทย เป็นโครงการต่อเนื่อง สามารถเพาะเลี้ยงปลาไทยได้เกือบทุกชนิด โดยเฉพาะปลาไทยตามกาพย์เห่เรือชมปลาของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ ทั้ง ๑๗ ชนิด ได้แก่ ปลานวลจันทร์ ปลาหางเบื่อน ปลาตะเพียนทอง ปลากระแห ปลาแก้มช้ำ ปลาทุก ปลาน้ำเงิน ปลาทราย ปลาหางโก๋ ปลาสร้อย ปลาเนื้ออ่อน ปลาเสือ ปลาแมลงภู่ ปลาหิวเกศ ปลาชะแวง ปลาชะวาด และปลาแปบ ยกเว้นปลาหิวเกศซึ่งสูญพันธุ์ไปแล้ว เนื่องจากมีแห่งเดียวในโลก คือในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำที่สำคัญของประเทศไทย ในอดีตเคยเป็นแหล่งที่มีพันธุ์สัตว์น้ำต่าง ๆ เช่น ปลายี่สก ปลาเกา ปลาบ้า และปลาสวาย ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น ส่งผลให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ไม่เอื้ออำนวยต่อการแพร่ขยายพันธุ์ของปลา และสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ ประกอบกับการทำการประมงเกินกำลังผลิตของแหล่งน้ำรวมทั้งภัยธรรมชาติ ส่งผลกระทบเสียหายอย่างรุนแรงต่อชนิดและปริมาณสัตว์น้ำจืดในแหล่งน้ำธรรมชาติ กล่าวคือ พันธุ์ปลาน้ำจืดของไทยบางชนิดได้สูญพันธุ์ไป นอกจากนี้พันธุ์ปลาน้ำจืดของไทยอีกหลายชนิด มีปริมาณลดลงจนกระทั่งอยู่ในสภาวะน่าวิตกต่อการสูญพันธุ์ โครงการฟื้นฟูทรัพยากรพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำจืดของไทยเป็นโครงการพระราชดำริซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาวิจัยการเพาะเลี้ยงปลาและสัตว์น้ำจืดของไทยที่หายาก หรือมีโอกาสเสี่ยงที่จะสูญพันธุ์ เมื่ออนุบาลจนมีขนาดที่เหมาะสมจึงนำไปปล่อยในแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อทดแทนปริมาณสัตว์น้ำในธรรมชาติ คืนความหลากหลายของชนิดปลา และรักษาสุขภาพความสมดุลธรรมชาติของแหล่งน้ำ อันจะนำมาซึ่งการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างยั่งยืนตลอดไป ซึ่งการเพิ่มผลผลิตของปลาในแหล่งน้ำยังเป็นการเพิ่มรายได้ และเพิ่มปริมาณอาหารโปรตีน แก่ราษฎรอีกด้วย

ปลากระทิงไฟ เป็นปลาน้ำจืดพื้นเมืองของไทยชนิดหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมจากผู้เลี้ยงปลาสวยงามทั่วโลก เนื่องจากเป็นปลาที่มีรูปร่างแปลก มีลักษณะคล้ายงูหรือปลาไหล แต่มีสีส้มและลวดลายสวยงาม พื้นลำตัวมีสีน้ำตาลเข้มจนถึงดำสนิท แต้มด้วยแถบสีแดงสด ลักษณะคล้ายเส้นประ คาดตามความยาวจากหัวจรดหาง บริเวณขอบครีbsd้านนอกเป็นสีแดงหรือสีส้ม แนวโคนครีbsdึงจุดกลมสีแดงประแต้มตลอดแนว พบบริเวณแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในภาคกลางและภาคใต้ แต่ปัจจุบันพบว่าปลากระทิงไฟมีปริมาณลดลงมาก เนื่องจากเป็นสัตว์น้ำที่หากินบริเวณหน้าดิน และอาศัยอยู่ตามซอกหิน กินปลาและสัตว์น้ำขนาดเล็กเป็นอาหาร เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป แหล่งน้ำมีสิ่งปนเปื้อน ปลาเล็กๆ ในธรรมชาติลดลง ประชากรปลากระทิงไฟก็เริ่มลดลง โอกาสในการขยายพันธุ์ตามธรรมชาติก็ลดลง ส่งผลให้ปลากระทิงไฟมีแนวโน้มที่จะสูญพันธุ์สูงมาก

กรมประมง โดยศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดสุพรรณบุรี จึงได้เริ่มเก็บรวบรวมพ่อแม่พันธุ์จากธรรมชาติมาขุนเลี้ยงให้มีความสมบูรณ์เพศ ตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ จนกระทั่งปัจจุบันพ่อแม่พันธุ์ปลากระทิงไฟที่เก็บรวบรวมไว้มีความสมบูรณ์เพศจนสามารถผสมพันธุ์ได้ จึงนำมาเพาะโดยวิธีผสมเทียม ดำเนินการเพาะและอนุบาลมาหลายรุ่น รุ่นแรกๆ มีอัตราการรอดต่ำ จึงได้หาสาเหตุและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ต่อมาในปี ๒๕๖๕ กรมประมงสามารถเพาะขยายพันธุ์และอนุบาลลูกปลากระทิงไฟได้จนถึงขนาด 5 – 7 เซนติเมตร ซึ่งเป็นขนาดที่สามารถปรับตัวอยู่รอดในสภาพธรรมชาติได้ แล้วนำไปปล่อยที่เขื่อนกระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๑,๐๐๐ ตัว เพื่อเพิ่มประชากรปลากระทิง และคงความสมบูรณ์ของแหล่งน้ำได้ต่อไป นับเป็นความสำเร็จในการเพาะพันธุ์ปลากระทิงไฟครั้งแรกของประเทศไทย

นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ ด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกลของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงเห็นถึงประโยชน์ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำจืดของไทย เพื่อเป็นแหล่งโปรตีนอาหารชั้นดี สร้างรายได้ สร้างอาชีพ นำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์แห่งทรัพยากรในแหล่งน้ำของไทย สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นเพราะพระองค์ทรงห่วงใยถึงความเป็นอยู่ของพสกนิกรชาวไทย ให้อยู่ดี กินดี มีความสุข และมีชีวิตที่ดีขึ้น กรมประมงได้น้อมนำแนวพระราชดำริ และพระราชเสาวนีย์ไปปฏิบัติอันจะนำไปสู่การเกื้อกูลและอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นสมบัติของปวงชนชาวไทยที่มีคุณค่ายิ่ง และจะน้อมนำแนวทางการปฏิบัติงานตามรอยพระยุคลบาท มาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นการสนองงานผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้เกษตรกรและประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และคงความอุดมสมบูรณ์แห่งทรัพยากรประมงในแหล่งน้ำของไทยตลอดไป

ปลากระทิงไฟ (Fire spiny eel)

อาณาจักร: Animalia

ไฟลัม: Chordata

ชั้น: Actinopterygii

อันดับ: Synbranchiformes

วงศ์: Mastacembelidae

สกุล: Mastacembelus

ชนิด: *Mastacembelus erythrotaenia*

ปลากระทิงไฟ (Fire spiny eel) ปลาน้ำจืดพื้นเมืองของไทยชนิดหนึ่ง มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Mastacembelus erythrotaenia* อยู่ในวงศ์ปลากระทิง Mastacembelidae มีรูปร่างยาวคล้ายงูหรือปลาไหล ลำตัวเรียวยาวแบน มีความยาวประมาณ ๑๕ – ๙๐ เซนติเมตร น้ำหนักประมาณ ๓๕๐ – ๙๐๐ กรัม แต่ท้ายลำตัวส่วนที่อยู่ค่อนข้างด้านหลังจะมีลักษณะแบนข้าง และส่วนหัวหรือปลายปากจะยื่นยาวและแหลม จะงอยปากล่างจะยื่นยาวกว่าจะงอยปากบน พื้นลำตัวสีน้ำตาลเข้มจนเกือบดำ ข้างลำตัวมีเส้นหรือจุดสีแดงขนาดใหญ่และเล็กเรียงตามความยาวลำตัว ครีบหางและครีบกันเชื่อมติดกันถึงครีบหลังตอนท้าย ครีบทั้งหมดมีสีแดงสด ขอบครีบเป็นกระดูกแหลมแข็งสำหรับป้องกันตัวจากศัตรู ครีบหูมีสีดำขอบแดง ตามีขนาดเล็ก ครีบหลัง ครีบทวาร และหางจะเชื่อมต่อกันเป็นครีบเดียว โดยครีบหลังตอนหน้าจะมีขนาดเล็กมาก และเป็นหยักคล้ายกับฟันเลื่อย หากไม่สังเกตจะมองไม่เห็น โดยปลายหาง มีลักษณะมนโค้ง ปลายค่อนข้างแหลม มีหนามแหลมขนาดเล็กตลอดทั้งความยาวลำตัวช่วงบนไว้เพื่อป้องกันตัว (สมโภชน์, ๒๕๔๗)

ถิ่นที่อยู่อาศัย - อาหาร ปลากระทิงไฟ พบได้ในแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทุกประเทศจนถึงอินโดนีเซีย ประเทศไทย จะอาศัยอยู่ในบริเวณน้ำจืดและน้ำกร่อย ชอบที่จะกบดานตัวตามก้นน้ำที่มีไม้น้ำ ตามซอกหินหรือตามซากปรักหักพัง จะอยู่รวมเป็นฝูงและรอดักจับกินเหยื่อที่พลัดหลงเข้ามาในถิ่น ในธรรมชาติมักออกหากินยามค่ำคืน หรือในขณะที่เหยื่อกำลังเพลอาก็จะค่อยๆ วายเลื้อยเข้า ๆ พอได้จังหวะก็จะฉกกัดอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่วนใหญ่การล่าเหยื่อมักไม่ค่อยพลาด เป็นปลาที่มีนิสัยก้าวร้าวหวงถิ่น และอาหารสุดโปรดของมันได้แก่ ปลาขนาดเล็ก และสัตว์น้ำขนาดเล็ก (ฉันท, ๒๕๖๓)

สถานภาพ (NT - Near Threatened) ปลากระทิงไฟจัดอยู่ในกลุ่มสิ่งมีชีวิตที่เกือบอยู่ในข่ายเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ เนื่องจากสภาพตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทำให้ประชากรปลาหลายชนิดเริ่มลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว สาเหตุหลักๆ มาจากการบุกรุกแหล่งที่อยู่อาศัยทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนไป น้ำที่เสียรวมถึงมีการจับจากแหล่งน้ำในธรรมชาติเพื่อเลี้ยงเป็นปลาสวยงามในปริมาณสูงมากถึงขั้นมีแนวโน้มสูญพันธุ์สูง ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดสุพรรณบุรี เริ่มทำการศึกษาวิธีการเพาะขยายพันธุ์ และการอนุบาลลูกปลากระทิงไฟ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรของสัตว์น้ำจืดของไทยไม่ให้สูญพันธุ์ตามโครงการฟื้นฟูทรัพยากรพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำของไทย และที่สำคัญหากเพาะพันธุ์ได้ในปริมาณที่มากให้ปล่อยคืนสู่ธรรมชาติในแหล่งที่อยู่อาศัยเดิม อีกทั้งเป็นการรักษาและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำประจำถิ่นมิให้สูญพันธุ์อันจะนำไปสู่การรักษาคงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ (biodiversity) และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม ๒๐ ปี ของสภานโยบายวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ ในยุทธศาสตร์ที่ ๗ คือยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ในหัวข้อย่อยที่ ๕ คือมุ่งเน้นการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการบริหารจัดการ อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทั้งในเชิงเศรษฐกิจ และสังคม การหยุดยั้งการสูญเสียดังกล่าวของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในภาวะถูกคุกคาม หรือใกล้สูญพันธุ์ การสนับสนุนและยกระดับงานวิจัยเชิงลึกที่เกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมจากมนุษย์ การปรับเปลี่ยนไปสู่การผลิตและบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (สภานโยบายวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, ๒๕๖๐)

การขุนเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ปลากระทิงไฟ

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดสุพรรณบุรีได้ออกรวบรวมพันธุ์ปลากระทิงไฟมาจากแหล่งน้ำธรรมชาติบริเวณจังหวัดสุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา สมุทรสงคราม และจังหวัดราชบุรี มาขุนเลี้ยงในบ่อคอนกรีตซึ่งใช้เป็นบ่อเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ โดยใช้เวลาในการขุนเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์จนพร้อมที่จะผสมพันธุ์วางไข่เป็นเวลาถึง ๒ – ๓ ปี ซึ่งพ่อแม่พันธุ์ที่รวบรวมจากธรรมชาติมักจะตื่นตกใจง่ายและมีความบอบช้ำมากมีอัตราการตายระหว่างการขุนเลี้ยงสูงมาก จึงต้องมีการดูแลเป็นพิเศษโดยนำมาเลี้ยงในบ่อคอนกรีต ขนาด กว้าง ๒๕๐ เซนติเมตร ยาว ๒๕๐ เซนติเมตร ระดับน้ำสูง ๖๐ เซนติเมตร ให้อากาศผ่านหัวทราย ๔ หัว ให้กุ้งฝอยขนาดเล็กเป็นอาหาร วันละ ๑ มื้อ เปลี่ยนถ่ายน้ำสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ฝึกจนพ่อแม่พันธุ์ยอมรับอาหารที่ให้จนมีความสมบูรณ์เพศ จากนั้นทำการคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ที่มีความสมบูรณ์เพศ โดยปลาเพศผู้มีลำตัวยาวเรียว เมื่อปีบส่วนท้องเบา ๆ จะมีน้ำเชื้อสีขาวไหลออกมาจากช่องเพศ สำหรับปลาเพศเมีย มีลำตัวอ้วนป้อม ส่วนท้องอูมเป่งและอ่อนนิ่ม รอบๆ ช่องเพศมีสีแดง การเพาะพันธุ์ปลากระทิงไฟสามารถเพาะพันธุ์ได้ช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายนของทุกๆ ปี

บ่อเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ปลากระทิงไฟ

ความสำเร็จในการเพาะพันธุ์ปลาปลากะทิงไฟ

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดสุพรรณบุรี ประสบความสำเร็จในการเพาะพันธุ์ปลากะทิงไฟในปี ๒๕๖๒ โดยใช้วิธีการผสมเทียม ซึ่งจะคัดเลือกพ่อพันธุ์ปลากะทิงไฟที่สมบูรณ์เพศขนาดน้ำหนักตัวอยู่ระหว่าง ๕๕๐ – ๙๐๐ กรัม มีความยาวอยู่ระหว่าง ๖๔ – ๖๘ เซนติเมตร ส่วนแม่พันธุ์ มีขนาดน้ำหนักตัวอยู่ระหว่าง ๓๕๐ – ๔๕๐ กรัม มีความยาวอยู่ระหว่าง ๔๘.๕ – ๕๑.๕ เซนติเมตร หลังจากนั้นนำแม่พันธุ์ปลากะทิงไฟมาแบ่งฉีดฮอร์โมน Busurilin acetate ๒ เข็ม ห่างกัน ๒๔ ชม.

โดยที่ เข็มที่ ๑ ฉีด Busurilin acetate ความเข้มข้น ๒๐ ไมโครกรัม/กิโลกรัม ร่วมกับ Domperidone ๑๐ มิลลิกรัม/กิโลกรัม เข็มที่ ๒ ฉีด Busurilin acetate ความเข้มข้น ๓๐ ไมโครกรัม/กิโลกรัม ร่วมกับ Domperidone ความเข้มข้น ๑๐ มิลลิกรัม/กิโลกรัม สำหรับพ่อพันธุ์ปลา ฉีดพร้อมกับแม่พันธุ์ปลาเข็มที่ ๒ ในอัตรา Busurilin acetate ความเข้มข้น ๑๐ ไมโครกรัม/กิโลกรัม ร่วมกับ Domperidone ความเข้มข้น ๑๐ มิลลิกรัม/กิโลกรัม

หลังจากฉีดฮอร์โมนแล้ว ประมาณ ๔๘ ชั่วโมง จะสามารถรีดไข่จากแม่ปลาได้ หลังจากรีดไข่ปลากะทิงไฟ จะทำการรีดน้ำเชื้อจากพ่อพันธุ์ น้ำเชื้อจะมีสีขาวขุ่น ผสมน้ำเชื้อที่ทำการรีดได้โดยใช้ชนไก่คนให้ทั่วแล้วนำมาโรยแผงตะแกรงที่เตรียมไว้ (วิธีการแห้งตัดแปลง) ไข่ปลากะทิงไฟมีลักษณะเป็นไข่จมนิด มีสีส้ม สามารถรีดไข่ได้ประมาณ ๑,๔๕๐ – ๒,๕๐๐ ฟอง เส้นผ่านศูนย์กลางไข่มีขนาด ๒.๗ มิลลิเมตร ใช้เวลาฟัก ๕๖-๕๗ ชั่วโมง ที่อุณหภูมิ ๒๗-๒๘ องศาเซลเซียส ลูกปลาแรกฟักมีความยาวประมาณ ๖-๗ มิลลิเมตร และถุงไข่แดงจะยุบใช้เวลาประมาณ ๙ วัน

การอนุบาลลูกปลากะทิงไฟ

ลูกปลากะทิงไฟมีการเจริญเติบโตค่อนข้างช้า โดยใช้เวลาถึง ๙ วัน ถุงไข่แดงจึงจะยุบ ลูกปลาแรกฟักจะนอนนิ่ง ๆ ที่พื้น เมื่อลูกปลาอายุ ๓ วันจะเริ่มรวมกลุ่ม และหลบอยู่ตามมุมบ่อคอนกรีต สามารถว่ายน้ำไปมาได้เล็กน้อย เริ่มให้ไรแดงร่อนเอาขนาดเล็กเป็นอาหารเมื่อลูกปลาอายุได้ ๙ วัน และลูกปลากะทิงไฟสามารถกินไรแดงได้ดี เมื่ออายุ ๑๑ วัน เมื่อลูกปลากะทิงไฟอายุ ๑๕ – ๔๐ วัน สามารถจะปรับขนาดของอาหารตามขนาดของปากลูกปลาโดยจะให้ไรแดงกับไรน้ำนางฟ้าเป็นอาหาร หลังจากนั้นจะเริ่มฝึกให้กินกุ้งฝอยขนาดเล็กตามลำดับ

ชั่งน้ำหนักพ่อแม่พันธุ์

เปรียบเทียบปลาเพศผู้และเพศเมีย

การฉีดฮอร์โมน Busurilin

การรีดน้ำเชื้อปลาเพศผู้

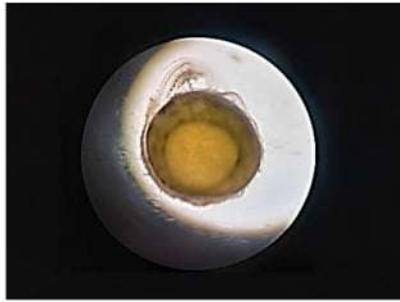
การรีดไข่ปลาเพศเมีย

โรยไข่ที่ได้รับการผสมในตะแกรงฝัก

การพัฒนาตัวพละลูกปลากระติงไฟที่เวลา 48 และ 54 ชั่วโมง

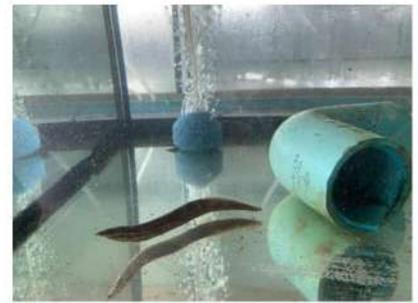
ลูกปลาแรกฟักที่เวลา 56 ชั่วโมง

ลูกปลากระติงไฟ ปี 2562 รุ่นที่ 1

ลูกปลากระติงไฟ ปี 2563 รุ่นที่ 2

ลูกปลากระติงไฟ ปี ๒๕๖๔ รุ่นที่ ๓ อายุ ๔ เดือน

การปล่อยคืนสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ

สำหรับลูกปลากระติ่งไฟ ชุดแรกที่ได้ทำการเพาะพันธุ์ได้ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด สุพรรณบุรี ได้นำลูกปลากระติ่งไฟไปปล่อยที่เขื่อนกระเสียวเป็นครั้งแรก จำนวน ๑,๐๐๐ ตัว เนื่องจากบริเวณท้ายเขื่อนกระเสียวมีสภาพคล้ายคลึงกับถิ่นที่อยู่อาศัยในธรรมชาติ เสมือนชายหาดมีทรายปนโคลนละเอียดซึ่งลูกปลากระติ่งไฟจะหลบซ่อนตัวได้โคลนปนทราย และมีอาหารธรรมชาติมาก เช่น แมลงน้ำขนาดเล็ก ใส้เดือนน้ำ เป็นต้น

ผลสำเร็จในการเพาะพันธุ์

ปี ๒๕๖๒ ได้ลูกปลากระติ่งไฟที่สามารถอนุบาลได้ ๑ ตัว

ปี ๒๕๖๓ ได้ลูกปลาประมาณ ๑,๕๐๐ ตัว

ปี ๒๕๖๔ สามารถผลิตลูกปลาได้ประมาณ ๓,๐๐๐ ตัว ก็ได้ดำเนินการเพาะต่อเนื่องมาทุกปี เป็นเวลากว่า ๒ ปีแล้ว ซึ่งในปัจจุบันมีแนวโน้มไปในทางที่ดีขึ้น เนื่องจากสามารถอนุบาลให้ลูกปลากระติ่งไฟมีอัตราการรอดที่สูงเพิ่มขึ้นทุกปี

ภาพการปล่อยลูกปลากระติ่งไฟ ขนาด ๕ – ๗ เซนติเมตร ซึ่งเป็นขนาดที่จะสามารถปรับตัวอยู่รอดในสภาพธรรมชาติได้ร่วมกับชุมชนรอบเขื่อนกระเสียว จำนวน ๑,๐๐๐ ตัว เพื่อปลูกจิตสำนึกอนุรักษ์ปลากระติ่งไฟ

คำนำ

กรมประมงได้สนองพระราชดำริดำเนินงานโครงการฟื้นฟูทรัพยากรพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำจืดของไทย เพื่อมุ่งเน้นการศึกษาวิจัยการเพาะเลี้ยงปลาและสัตว์น้ำจืดของไทยที่หายาก หรือมีโอกาสเสี่ยงที่จะสูญพันธุ์ แล้วนำไปปล่อยในแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อทดแทนชนิดและปริมาณสัตว์น้ำที่ลดลง คำนึงความหลากหลายของชนิดปลา และรักษาสภาพความสมดุลธรรมชาติของแหล่งน้ำ อันจะนำมาซึ่งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างยั่งยืน โดยชนิดที่ประสบความสำเร็จเพิ่มเติม ได้แก่ “ปลากระทิงไฟ” ซึ่งเป็นปลาน้ำจืดพื้นเมืองของไทยชนิดหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมจากผู้เลี้ยงปลาสวยงามทั่วโลก แต่ปัจจุบันพบว่าปลากระทิงไฟในแหล่งน้ำธรรมชาติมีปริมาณลดลงมาก เนื่องจากสภาวะแวดล้อมและสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ประชากรปลากระทิงไฟมีแนวโน้มที่จะสูญพันธุ์สูงมาก กรมประมงโดยศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดสุพรรณบุรี จึงได้เริ่มเก็บรวบรวมพ่อแม่พันธุ์จากธรรมชาติมาขุนเลี้ยงในบ่อเพื่อให้ความสมบูรณ์เพศ ตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ จนกระทั่งปัจจุบันประสบความสำเร็จสามารถเพาะขยายพันธุ์และอนุบาลลูกปลากระทิงไฟให้ได้ขนาดที่เหมาะสมพร้อมนำไปปล่อย เพื่อเพิ่มปริมาณและคงความหลากหลายตลอดจนความสมบูรณ์ของแหล่งน้ำได้ต่อไป นับเป็นความสำเร็จในการเพาะพันธุ์ปลากระทิงไฟครั้งแรกของประเทศไทย

กรมประมงจึงได้จัดทำหนังสือ *กระทิงไฟ ... พันธุ์ปลาไทย น้อมสืบทอด พระราชเสาวนีย์ พระพันปีหลวง* ขึ้น เพื่อแสดงถึงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ทรงห่วงใยให้ความสำคัญและประโยชน์ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำจืดของไทย เพื่อเป็นแหล่งโปรตีนอาหารชั้นดี สร้างรายได้ สร้างอาชีพให้แก่ราษฎร ตลอดจนนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในแหล่งน้ำของไทย และเพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายแด่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวโรกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ๒ เมษายน ๒๕๖๕

กรมประมง

มีนาคม ๒๕๖๕

สารบัญ

	หน้า
กระทิงไฟ ... ฟันฟูปลาไทย น้อมสืบสาน พระราชเสาวนีย์ พระพันปีหลวง	๑
ปลากระทิงไฟ	๓
• ถิ่นที่อยู่อาศัย - อาหาร	๓
• สถานภาพ	๔
• การขุ่นเคืองพ่อแม่พันธุ์ปลากระทิงไฟ	๔
ความสำเร็จในการเพาะพันธุ์ปลาปลากระทิงไฟ	๕
• การอนุบาลลูกปลากระทิงไฟ	๕
• การปล่อยคืนสู่แหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อฟื้นฟูทรัพยากร	๗
เอกสารอ้างอิง	๘

เอกสารอ้างอิง

นณณ์ ผาณิตวงศ์. ๒๕๖๓. ปลาน้ำจืดไทย. ภาพพิมพ์. กรุงเทพฯ. ๗๖๘ หน้า.

สภานโยบายวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. ๒๕๖๐. ยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม ๒๕๖๑-๒๕๗๕. สำนักพิมพ์
โคคูณ แอนด์ โค จำกัด. กรุงเทพมหานคร. ๑๓๓ หน้า.

สมโภชน์ อัครกะทิววัฒน์. ๒๕๔๗. ปลาน้ำจืดไทย เล่ม ๑. องค์การค้ำครุสภา กรุงเทพมหานคร. ๒๔๖ หน้า